

Recentna imigracija radne snage u Hrvatsku: razmjeri, trendovi, obilježja

DOI: <https://doi.org/10.11567/met.39.2.3>

UDK: 314.15-057.56(497.5)

331.556.44(497.5)

Stručni rad

Primljeno: 28.03.2023.

Prihvaćeno: 13.11.2023.

Monika Komušanac <https://orcid.org/0000-0002-3131-6679>

Odsjek za demografiju i hrvatsko iseljništvo, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
mkomusana@hrstud.hr

SAŽETAK

Kretanje vanjske migracije stanovništva Republike Hrvatske potvrđuje pojačan broj doseljenih osoba u Hrvatsku od 2017. godine, a imigracija je svoju najvišu razinu zabilježila 2022. godine kad je u Hrvatsku iz inozemstva doselilo gotovo 58 tisuća osoba (DZS, 2023). U strukturnom smislu, u doseljavanju prednjače osobe sa stranim državljanstvom koje čine gotovo 2/3 ukupnoga broja doseljenih osoba u Hrvatsku. Prema dobi, spolu i zemlji podrijetla, potvrđena je pretpostavka kako je u najvećoj mjeri, zasad, riječ o pojedinačnoj migraciji strane radne snage. Međutim, podaci upućuju i na ubrzanu dinamiku doseljavanja iz »novih« zemalja, a usporevanje priljeva iz klasičnih, tradicionalnih izvorišta radne snage za Hrvatsku. S druge strane, prema podacima o privremenom i stalnom boravku u Hrvatskoj, sve je izraženija imigracija starijega stanovništva iz razvijenih zemalja Europske unije, a koja boravak ostvaruje uglavnom na temelju spajanja obitelji i korištenja nekretnina u Hrvatskoj. Analiza vanjske migracije od 2016. do danas upućuje na niz promjena u migracijskim procesima, njihovoj naravi, opsegu i sl. Stoga je osnovni cilj ovoga rada definiranje osnovnih kvantitativnih i strukturnih obilježja imigracije stranih državljana u Hrvatsku, na temelju dostupnih podataka i izabranih pokazatelja, s pomoću kojih će se pojasniti izražena prostorna i ekonomsko-radna selektivnost.

KLJUČNE RIJEČI: doseljavanje, radna snaga, kvote, stranci, Hrvatska

1. UVOD

Vanjska migracija stanovništva Hrvatske u posljednja je tri desetljeća ponajprije ovisila o društveno-političkim promjenama i ekonomsko-tranzicijskim okolnostima, od kojih su ratna zbivanja glavni uzročnik pojačane prostorne pokretljivosti stanovništva na hrvatskom prostoru. Pritom je, osim prognaničkih i izbjegličkih kretanja hrvatskoga stanovništva, iseljavanje iz samostalne Hrvatske bilo pojačano uslijed tranzicijskoga procesa i

globalnih ekonomskih kriza. Zbog spomenutih je okolnosti migracija u samostalnoj Hrvatskoj bila ključna komponenta ukupnoga kretanja stanovništva u međupopisnim razdobljima do 2011. godine. Iseljenička odrednica ponovno je porasla nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju, a od 2017. godine postupno jača i useljavanje, zbog čega je 2022. godine registriran pozitivan migracijski saldo. Analiza dostupnih podataka pokazuje nove razmjere, trendove, obilježja i promjene u vanjskoj migraciji stanovništva Hrvatske. Osnovni cilj ovoga rada jest definiranje osnovnih kvantitativnih i analitičkih pokazatelja imigracije u Hrvatsku od 2016. godine do danas (2022.), koja se, s obzirom na izraženu prostornu, demografsku i strukturnu selektivnost, najviše odnosi na imigraciju strane radne snage u Hrvatsku.

2. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA I METODOLOŠKI PRISTUP

Metodološki pristup temelji se na analizi podataka o imigracijskoj odrednici vanjske migracije stanovništva Republike Hrvatske od 2016. do 2022. godine te ostalih pokazatelja koji karakteriziraju tržište radne snage u Hrvatskoj i koji su dostupni u periodičnim publikacijama iz područja migracijske i radne statistike. Pritom je važno napomenuti da Državni zavod za statistiku (DZS) u svojim publikacijama o vanjskoj migraciji Hrvatske, objavljuje samo ukupna godišnja doseljavanja i odseljavanja stranih državljana (stranaca) u/iz Hrvatske prema zemlji podrijetla/odredišta te ne kategorizira strane državljane prema nekim relevantnim demografskim i ostalim obilježjima, npr. prema dobi, spolu, razlogu dolaska/odlaska u/iz Hrvatske, naravi i duljini boravka i sl. Zbog dinamike migracije radne snage i manjka spomenutih podataka, nije moguće izdvojiti prosječan demografski profil stranaca u Hrvatskoj pa se procjene razmjera imigracije radne snage u Hrvatsku (i njihovih strukturnih obilježja) temelje na podacima Ministarstva unutarnjih poslova RH o broju izdanih dozvola za boravak i rad stranim državljanima u Hrvatskoj, stupnju iskorištenosti godišnjih kvota za strane radnike, podacima o broju mišljenja za izdavanje dozvole za boravak i rad stranim radnicima, broju odobrenih privremenih i stalnih boravaka i sl. S obzirom na izraženu prostornu selektivnost doseljavanja stranaca u Hrvatsku u referentnom razdoblju (2016. – 2022.), tj. činjenicu da najviše stranaca, otprilike 67%, u Hrvatsku dolazi iz ostalih europskih zemalja koje nisu uključene u Europski gospodarski prostor (unutarnje tržište koje čine države članice Europske unije te Island, Lihtenštajn i Norveška), analizirani su uvjeti njihova ulaska, kretanja, boravka i rada propisani novim *Zakonom*

o strancima.¹ S druge strane, boravak i rad državljana članica EGP-a i njihovih obitelji reguliran je *Zakonom o državljanima država članica Europskog gospodarskog prostora i članovima njihovih obitelji*² te, za razliku od državljana trećih zemalja, oni u RH mogu kratkotrajno boraviti i raditi bez dozvole za boravak i rad. Interpretacija podataka i prezentirani odnosi stoga se temelje na spomenutom razlikovanju i ograničenjima.

Suvremena migracijska problematika Hrvatske, osobito u posljednjih desetak godina, predmet je istraživanja brojnih stručnjaka i znanstvenika koji fenomen migracija proučavaju s različitih aspekata. U razumijevanju današnje demografske slike Hrvatske i tzv. demografskoga sloma Hrvatske (stanje u kojem trenutačni demografski pokazatelji onemogućuju funkcionalnost i održivost javnoga sustava), Akrap (2015, 2019) naglašava i istražuje višestoljetne čimbenike koji su uvjetovali pojavu i razvoj demografskoga zaostajanja Hrvatske. Primjenom metode demografske analize, ističe kontinuitet ratnih zbivanja na našem prostoru od kraja 15. stoljeća, »bijelu kugu«, iseljeničku tradiciju te gospodarski model razvoja nakon Drugoga svjetskog rata (industrijalizacija). Šterc i Komušanac (2012) demometrijskim pristupom analiziraju potencijal domicilne populacije te načelno izdvajaju dva moguća pristupa demografskoj revitalizaciji: klasičnu revitalizaciju domicilnim stanovništvom ili revitalizaciju identitetskom (iseljeničkom) hrvatskom populacijom. Autori naglašavaju kako ni kontinuitet imigracijskih struja prema Hrvatskoj (u bivšoj državnoj zajednici i u samostalnoj Hrvatskoj) nije »pomladio« ukupnu populaciju, iako je to doseljavanje bilo s hrvatskoga etničkoga prostora ili iz bližega okruženja identitetski sličnoga stanovništva.

Posljedice nepovoljnih demografskih procesa koji se u Hrvatskoj pojavljuju već od šezdesetih godina 20. stoljeća, vidljivi su danas u svim nacionalnim (javnim) sustavima, a osobito u radno-ekonomskom sustavu. Bejaković (2006) ističe usku povezanost obrazovnoga sustava s kretanjima na tržištu rada u Hrvatskoj, primarno u postizanju zapošljivosti i konkurentnosti radne snage te naglašava važnost ravnoteže obrazovne strukture radne snage i zahtjeva poslodavaca, tj. zakona ponude i potražnje. S druge strane, Obadić (2017), osim toga, ističe veliki problem nezaposlenosti mladih u Hrvatskoj koji je generiran postojećim ekonomskim, radno-strukturnim, društvenim i ostalim čimbenicima. Autorice Cerić i Ivić (2020) longitudinalnom analizom dostupnih podataka na primjeru građevinskoga sektora, navode kako rast

¹ NN 133/20, 114/22, 151/22.

² NN 66/19, 53/20, 144/20, 114/22.

broja nekvalificiranih radnika proizlazi iz stereotipnoga imidža sektora, nedostatka obuke i obrazovanja te niskih plaća. Nažalost, sve to zajedno, nevezano uz sektor, pokreće suvremene migracije hrvatskoga stanovništva u inozemstvo, čime se dodatno slabi domicilni potencijal radno sposobnoga stanovništva. Jačanje iseljavanja, između ostaloga, izravno djeluje na radni sustav uzrokujući njegovo otvaranje stranim radnicima. Božić, Kuzmanović i Barada već su 2013. godine isticali kako Hrvatska sve više postaje imigracijskim područjem, a svojim istraživanjem istaknuli su neke od demografskih, geografskih i socioekonomskih obilježja stranaca u Hrvatskoj. Istraživanje je potvrdilo određene karakteristike radne imigracije kao što su dominacija niskokvalificiranoga obrazovnoga profila, spolna selektivnost (model muškoga hranitelja), najveća relativna zastupljenost radnika iz susjednih država, privremenost migracije, izražene transnacionalne veze te niska razina socijalne isključenosti stranih radnika u Hrvatskoj.

»Novom« imigracijom u Hrvatsku doseljava sve više stanovništva iz identitetski, kulturno, civilizacijski, vjerski raznovrsnih prostora, zbog čega je potrebno promišljati o njihovoj društveno-ekonomskoj funkcionalnosti i integraciji. U nacionalnom izvješću Instituta za razvoj i međunarodne odnose o strancima u Hrvatskoj, autori Butković, Samardžija i Rukavina (2020) ističu glavne izazove integracije stranih radnika u Hrvatskoj. Primarno su istaknuti sljedeći: nepostojanje cjelovitoga sustava za integraciju stranih radnika, osim onih pod međunarodnom zaštitom, nedostatak migracijske strategije u Hrvatskoj te trenutačno niska razina integracije stranih radnika u hrvatsko društvo koja se objašnjava novim imigracijskim profilom radnika koji mijenja klasični profil u kojem su dominirali radnici iz susjednih država za koje nije bila potrebna sustavna integracijska politika (Butković, Samardžija i Rukavina, 2020: 36).

3. RECENTNA VANJSKA MIGRACIJA STANOVNIŠTVA HRVATSKE

3.1. Opći trendovi

Suvremenu demografsku sliku Hrvatske karakterizira niz negativnih demografskih procesa koji su svoj vrhunac doživjeli u drugom i trećem desetljeću 21. stoljeća. Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine i jačanjem iseljavanja, dodatno je umanjen demografski potencijal domicilne populacije s obzirom na karakteristike biološke (dobno-spolne) strukture i neravnoteže u zastupljenosti mladoga i staroga dobnoga kon-

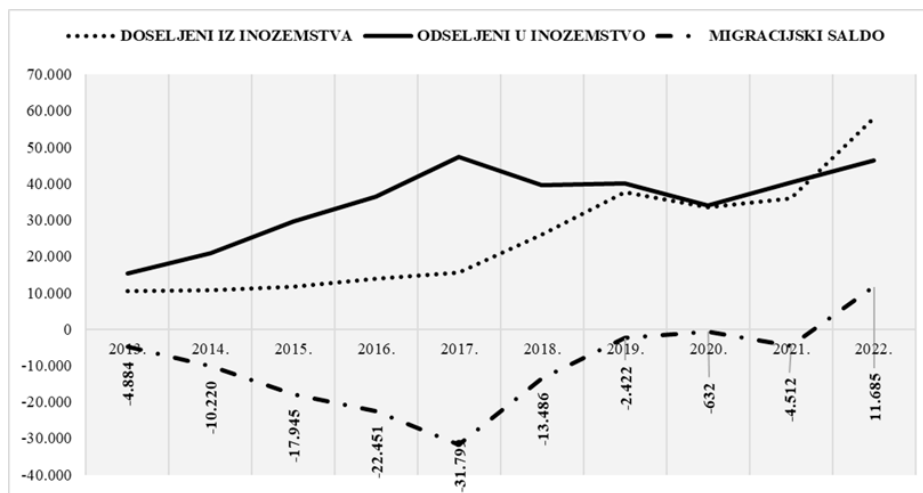
tingenta. Posljedica je to velikih demografskih promjena u Hrvatskoj od sredine 20. stoljeća koje su primarno bile uvjetovane vanjskim i unutar-njim ekonomskim, političkim i društvenim faktorima (Akrap, 2019), pri čemu »brz prelazak iz agrarnoga u industrijsko društvo postaje temeljni činitelj demografskoga i gospodarskoga zaostajanja velikoga prostora u Hrvatskoj« (Akrap, 2015: 860). Osim što su uočene promjene u dinamici rasta ukupnoga broja stanovnika, ti su faktori utjecali i na vanjsku migraciju stanovništva Hrvatske u okviru bivše državne zajednice, pri čemu je registrirana pozitivna unutrašnja migracijska bilanca s ostalim saveznim republikama i pokrajinama, a s inozemstvom negativna (Šterc i Komušanac, 2012). Glavna odrednica ukupnoga kretanja stanovništva Hrvatske do 1991. godine bila je pozitivna prirodna promjena, dok je, u međupopisnim razdobljima nakon pojave prirodne depopulacije, a zbog »pogoršanja ekonomskih prilika i ratnih zbivanja na hrvatskom prostoru, jačala migracijska komponenta (i iseljavanje i useljavanje) koja je određivala razinu rasta/pada ukupnoga broja stanovnika 2001. i 2011. godine« (Mrđen, 2014: 410).

Suvremenim valom iseljavanja, od 2013. do 2022. godine, obuhvaćeno je ukupno 349.979 osoba, dok se u istom razdoblju u Hrvatsku uselilo ukupno 253.313 osoba hrvatskoga ili stranoga državljanstva, pri čemu negativna vrijednost migracijskoga salda (-96.666) potvrđuje razinu zastupljenosti emigracijske odrednice (DZS, 2023). Novi podaci za 2022. godinu, međutim, upućuju na sve veću razinu doseljavanja u Hrvatsku zbog čega je, od pojave negativne vanjske migracijske bilance (2009.), po prvi puta registriran pozitivan migracijski saldo s inozemstvom od 11.685 osoba (slika 1).

Iako je iseljavanje u apsolutnim i relativnim odnosima bilo do 2021. godine izraženije, trend porasta broja doseljenih u Hrvatsku (osoba s hrvatskim ili stranim državljanstvom, tj. iseljenika-povratnika i stranaca) vidljiv je od 2017. godine. Istodobno s blagim porastom broja doseljenih osoba, iseljavanje je, nakon dosegnutoga vrhunca 2017., usporeno, no od 2021. godine registriran je ponovni porast broja iseljenih iz Hrvatske. Zbog pandemijskih okolnosti i restrikcija u slobodnom kretanju, 2020. godine su objema odrednicama vanjske migracije bile gotovo izjednačene uz vrlo nizak negativni migracijski saldo. Podaci za 2022. godinu potvrdili su nastavak ubrzanoga doseljavanja u Hrvatsku te je registrirano ukupno 57.972 doseljenih osoba, a 46.287 odseljenih osoba, što je uvjetovalo razinu pozitivnoga migracijskoga salda s inozemstvom (slika 1).

Slika 1. Vanjska migracija stanovništva Republike Hrvatske od 2013. do 2022. godine

Figure 1. International migration of population of Republic of Croatia from 2013 to 2022

Izvor: Migracija stanovništva Hrvatske u 2022., Državni zavod za statistiku, 2023, Zagreb.

Sukladno cilju istraživanja, u nastavku će se izdvojiti trendovi vezani uz imigracijsku komponentu vanjske migracije RH od 2016. do 2022. godine, s posebnim naglaskom na doseljavanje stranih državljana (tablica 1).

3.2. Jačanje imigracijske odrednice vanjske migracije stanovništva Hrvatske

Analiza kretanja broja doseljenih osoba u Hrvatsku s obzirom na državljanstvo, u referentnom razdoblju (2016. – 2022.) upućuje na sljedeće odnose i zakonitosti (tablica 1):

1. Ukupan broj doseljenih osoba u Hrvatsku od 2016. do 2022. godine nešto je veći od 220.000, od čega se 28,82% odnosi na kontingent hrvatskih državljana, a 71,18% na strance. Usporedbom apsolutne veličine obaju kontingenta početkom i krajem promatranoga razdoblja, uočen je višestruko brži relativni porast doseljavanja stranih državljana u odnosu na doseljavanje hrvatskih državljana čiji je porast stabilniji i uravnoteženiji, iako su primjere 2017. bili na gotovo jednakoj godišnjoj razini.
2. Ukupan je broj doseljenih hrvatskih državljana u sedmogodišnjem promatranom razdoblju otprilike 63.500, pri čemu je najveći broj iseljenika-po-

vratnika registriran 2021. i 2022. godine. U odnosu na prethodne godine, izraženija dinamika povratka rezultat je ekonomske krize izazvane pandemijom bolesti COVID-19, radno-materijalne neizvjesnosti i visokih troškova liječenja u iseljeništvu/inozemstvu i sl., ali i većega apsolutnoga potencijala iseljavanja iz prethodnih godina.

Tablica 1. Broj doseljenih osoba u RH prema državljanstvu od 2016. do 2022. godine

Table 1. Number of persons who immigrated to the Republic of Croatia by citizenship from 2016 to 2022

Godina	Hrvatski državljani	Strani državljani	Nepoznato	Ukupno doseljenih osoba
2016.	7.733	6.247	5	13.985
2017.	7.911	7.636	6	15.553
2018.	8.619	17.399	11	26.029
2019.	9.882	27.834	10	37.726
2020.	8.460	24.949	5	33.414
2021.	10.622	25.289	1	35.912
2022.	10.340	47.628	4	57.972
UKUPNO	63.567	156.982	38	220.591

Izvori: *Migracija stanovništva Hrvatske u 2020.*, Državni zavod za statistiku, 2021, Zagreb; *Migracija stanovništva Hrvatske u 2022.*, Državni zavod za statistiku, 2023, Zagreb.

3. Podaci o strukturi doseljenih stranaca prema dobi, nažalost, nisu dostupni, no sukladno dominaciji stranih državljana koji čine 71,18% imigracijskoga kontingenta, prosječni dobni profil doseljenih osoba u Hrvatsku može se uvjetno primijeniti i na strano stanovništvo. Primjerice, najviše doseljenih osoba je u dobi između 20. i 39. godine, nešto više od polovine svih doseljenih, a najmanje u dobnim skupinama iznad 65 godina i do 19 godina (tablica 2). Relativni udio od 84% doseljenih u radnoj dobi, potvrđuje pretpostavku da je ponajprije riječ o migraciji radne snage koja statistički obuhvaća, u većoj mjeri, dolazak stranaca na rad u Hrvatsku te, u manjoj mjeri, povratak recentnih hrvatskih radnika. Analiza podataka u razmatranom razdoblju upućuje na još jednu specifičnost, a to je značajan apsolutni porast broja doseljenih osoba u dobi do 15 godina. Relativni porast udjela mlađih dobnih skupina u ukupnom doseljavanju u Hrvatsku od 2016. do 2022. godine manje je izražen, sukladno pojačanoj dinamici dose-

ljavanja u Hrvatsku u posljednje dvije godine. Tako je 2022. godine otprilike 5.500 doseljenih osoba bilo u dobi do 15 godina, tj. ukupno 9,42% (DZS, 2023). Posredni izvori podataka koji se mogu dovesti u vezu s karakterom imigracijskih procesa, osobito razlozi ostvarivanja privremenoga boravka u Hrvatskoj, upućuju i na trend povećanih zahtjeva za spajanjem obitelji, čime bi se mogao objasniti i spomenuti porast doseljavanja djece i mladih u Hrvatsku. S obzirom na to da dostupni službeni podaci ne razlikuju doseljavanja prema dobi s obzirom na državljanstvo, nije moguće u potpunosti odrediti intenzitet procesa među iseljenicima-povratnicima s hrvatskim državljanstvom te među doseljenim osobama sa stranim državljanstvom. Pritom je, zasad, izraženiji proces spajanja obitelji državljana država članica Europskoga gospodarskog prostora, jer spolna struktura doseljenih stranaca iz zemalja izvan EGP-a u kojoj prevladavaju muškarci (3/4) zasad upućuje na privremenost pojedinačne ekonomske migracije. Međutim, s obzirom na ekonomske prilike u zemljama novih izvorišta radnika (npr. azijskim), pridruživanje cijelih obitelji postaje izglednim u idućem razdoblju.

Tablica 2. Struktura doseljenih osoba u Hrvatsku prema dobi od 2016. do 2022. godine (sva državljanstva)

Table 2. Structure of persons who immigrated to Croatia by age from 2016 to 2022 (all citizenships)

Dobne skupine	broj	udio (%)
do 19 godina	21.960	9,96%
20 do 29 godina	57.843	26,22%
30 do 39 godina	54.839	24,86%
40 do 49 godina	39.357	17,84%
50 do 64 godina	32.462	14,72%
starije od 65 godina	14.130	6,41%
UKUPNO	220.591	100,00%

Izvori: *Migracija stanovništva Hrvatske u 2020.*, Državni zavod za statistiku, 2021, Zagreb; *Migracija stanovništva Hrvatske u 2022.*, Državni zavod za statistiku, 2023, Zagreb.

3.3. Prostorna selektivnost imigracije stranaca u Hrvatsku – emitivna područja

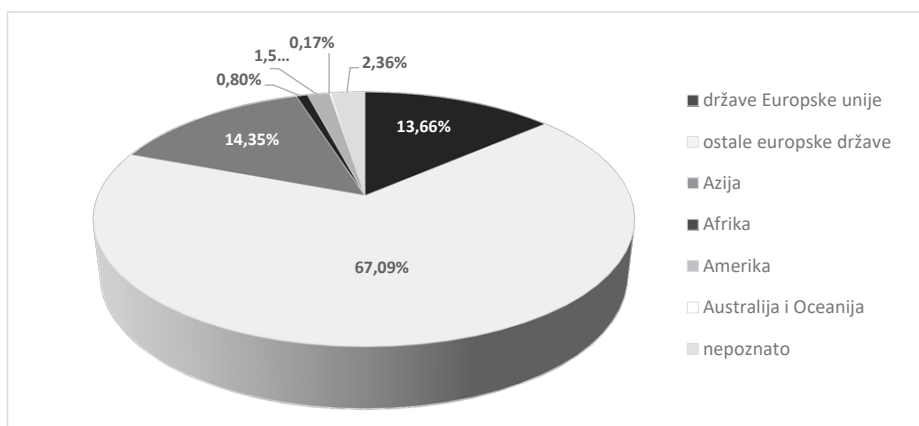
Idući se pokazatelji temelje na analizi broja doseljenih stranaca prema geografskom području zemlje podrijetla, pri čemu se oslanjamo na pretpostav-

ku da, kao i u većini drugih ekonomsko-radnih migracija postoje izražene prostorne razlike između emitivnih i receptivnih područja, tj. područja iz kojih najviše dolaze stranci i regija u zemlji odredišta koja ih najviše primaju. Prostornu selektivnost doseljavanja stranih državljana u Hrvatsku potvrđuju sljedeći zaključci:

1. Prema ukupnom broju doseljenih stranaca u Hrvatsku i zemlji podrijetla (2016. – 2022.), prednjače tri geografska područja: ostale europske države (države izvan EGP-a) sa 67%, azijske države s 14,35% te države Europske unije s gotovo 14% svih doseljenih stranih državljana (slika 2). Važno je istaknuti kako je do 2021. godine doseljavanje stranaca u RH iz EU bio drugi najizraženiji smjer, no dinamika doseljavanja radnika iz Azije u protekloj godini dovela je do toga da su strani državljani iz zemalja Azije bili druga relativno najzastupljenija skupina u ukupnoj imigraciji 2022. godine, pa onda i kumulativno u cijelom razdoblju (slika 2).

Slika 2. Relativna zastupljenost doseljenih osoba stranoga državljanstva u Hrvatsku, prema zemlji podrijetla – zbirni podaci od 2016. do 2022. godine

Figure 2. Relative representation of immigrants of foreign nationality to Croatia, by country of origin – aggregate data from 2016 to 2022

Izvori: *Migracija stanovništva Hrvatske u 2020.*, Državni zavod za statistiku, 2021, Zagreb; *Migracija stanovništva Hrvatske u 2022.*, Državni zavod za statistiku, 2023, Zagreb.

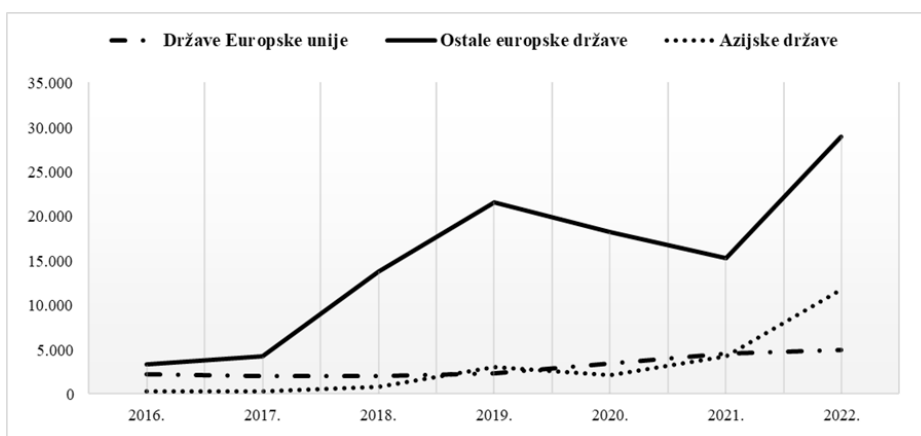
2. Trendovi kretanja broja doseljenih stranaca u RH, prema izdvojenim geografskim skupinama od 2016. do 2022. godine, upućuju na najveći relativni porast doseljavanja stranaca iz Azije (36 puta), Afrike (11,5 puta) te europskih država koje nisu članice EU-a (tzv. ostalih europskih država) (8,8 puta),

dok je povećanje broja stranaca iz država članica EU-a bilo primjetno usporije u odnosu na prethodna razdoblja (registrirano dvostruko povećanje) (tablica 3, slika 3). Dakako, te je podatke nužno interpretirati prema apsolutnim vrijednostima s početka i kraja referentnoga razdoblja (vidi točku 4.)

3. Najviše, otprilike 105.000, stranaca u Hrvatsku se doselilo iz ostalih europskih država, prije svega iz BiH, Srbije, Albanije, Kosova, Sjeverne Makedonije i sl. Porast broja doseljenih iz toga geografskog područja (ostale europske države) za gotovo 13.000 u samo jednoj godini (2022./2021.) posljedica je velikog broja doseljenih izbjeglica iz Ukrajine kojih je u Hrvatskoj 2022. godine bilo gotovo 11.000 (DZS, 2023). Osim tih ratom izazvanih prisilnih migracija ukrajinskoga stanovništva, događaju se značajne promjene u obujmu radne migracije iz susjednih država (ostale europske države) s obzirom na to da je primjetan trend smanjivanja doseljavanja iz toga migracijskoga smjera od 2019. godine. Ti će odnosi utjecati na promjene u glavnim izvorima strane radne snage u Hrvatskoj, s naznakom početka supstitucije tradicionalnoga, regionalnoga bazena radne snage novim emisivnim područjima, tj. radnicima iz siromašnih azijskih i afričkih zemalja (tablica 3, slika 3).

Slika 3. Broj doseljenih stranih državljana u Hrvatsku prema zemlji podrijetla u prvim trima najzastupljenijim geografskim skupinama od 2016. do 2022. godine

Figure 3. Number of foreign nationals who immigrated to Croatia by country of origin in the first three most represented geographic groups from 2016 to 2022

Izvori: *Migracija stanovništva Hrvatske u 2020.*, Državni zavod za statistiku, 2021, Zagreb; *Migracija stanovništva Hrvatske u 2022.*, Državni zavod za statistiku, 2023, Zagreb.

4. Iako je doseljavanje stranaca iz Azije u razmatranom razdoblju najviše relativno poraslo, u apsolutnim odnosima riječ je još uvijek o niskim brojkama pa je tako od 2016. do 2022. godine iz Azije doseljeno ukupno 22.500 osoba, prosječno godišnje približno 3.200. (tablica 3, tablica 4). Međutim, dinamika doseljavanja iz Azije najizraženija je u posljednje dvije godine pa je tako u samo jednoj godini u Hrvatsku iz Azije uselilo 7.500 osoba više nego 2021. godine. Zbog očekivanoga daljnjega usporavanja i smanjivanja doseljavanja iz ostalih europskih država, očekuje se da će taj proces biti i intenzivniji, s većim vrijednostima apsolutne i relativne promjene.

5. Stranci doseljeni iz država članica Europske unije, njih 21.443, čine treće najzastupljenije područje u strukturi sedmogodišnjega doseljavanja stranaca u Hrvatsku. U relativnom smislu, imigracija stranoga stanovništva iz EU-a i iz Azije gotovo je izjednačena pa je tako, za cijelo razdoblje, razlika samo 1.080 osoba ili relativno 0,7%, u korist imigracije iz Azije. S druge strane, iako su podaci za 2020. i 2021. godinu pokazivali stabilan višegodišnji porast imigracije iz EU-a, vidljiva je blaga stagnacija (tablica 3, tablica 4). Taj imigracijski smjer obuhvaća strance iz EU-a koji u RH borave privremeno u svrhu rada, obrazovanja, spajanja obitelji i sl., dok je ukupno 7.200 stranaca doseljenih ranijih godina 2020. godine dobilo odobrenje za stalni boravak, nakon isteka neprekidnoga petogodišnjega boravka u Hrvatskoj (MUP, 2018.–2021.).

6. Promet nekretninama u posljednjih deset godina, u kojem, prema procjenama, stranci iz država EU-a, sudjeluju ukupno između 60% i 70%³ u jadranskom dijelu Hrvatske, te njihovo intenzivno doseljavanje, naznačuju početak trenda pojačanoga priljeva starijega europskoga stanovništva u dobi umirovljenja u Hrvatsku. Najveći migracijski saldo »stranaca« prema zemlji odredišta/polazišta imaju Njemačka, Slovenija i Italija te ostale razvijene europske države čiji državljani kupuju najveći broj nekretnina u Hrvatskoj, a ujedno imaju i najveći broj odobrenih zahtjeva za stalan boravak u Hrvatskoj.

7. Ukupan je broj doseljenih stranaca u Hrvatsku gotovo 157.000, a ukupan broj odseljenih stranaca iz Hrvatske gotovo 123.000, što rezultira vrlo visokim pozitivnim migracijskim saldom od 34.000 više doseljenih nego odseljenih stranaca (tablica 4). Zbirni su to podaci koji odražavaju dinamiku godišnjih izlazaka i ulazaka stranaca te su, bez obzira na nedostatak podataka o trajanju boravka u RH, relevantni za utvrđivanje razmjera recentne

³ Procjena se temelji na podacima iznesenim u intervjuu o prometu nekretninama u Hrvatskoj objavljenom na portalu Net.hr (Brežnjak Jelušić, 2022).

imigracije stranih državljana. Naznake novih trendova u dinamici radnih migracija u Hrvatskoj vidljive su i u smjerovima odseljavanja stranoga stanovništva među kojima je najviše onih koji se vraćaju u susjedne države i države bivše državne zajednice (tablica 4), što ide u prilog hipotezi o zamjeni tradicionalnoga bazena radne snage.

Tablica 3. Ukupni broj doseljenih stranih državljana u Hrvatsku prema zemlji podrijetla od 2016. do 2022. godine

Table 3. Total number of foreign citizens who immigrated to Croatia by country of origin from 2016 to 2022

GEOGRAFSKO PODRUČJE/zemlja državljanstva	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	ukupno 2016. – 2022.	relativna promjena 2022./2016.
države Europske unije	2.185	2.033	2.042	2.281	3.456	4.503	4.943	21.443	126,22%
ostale europske države	3.310	4.235	13.783	21.582	18.159	15.296	28.952	105.317	774,68%
Azija	326	304	783	2.987	2.076	4.288	11.761	22.525	3507,67%
Afrika	56	62	76	126	128	153	648	1.249	1057,14%
Amerika	260	208	276	345	326	455	595	2.465	128,85%
Australija i Oceanija	29	35	39	45	24	31	69	272	137,93%
nepoznato	81	759	400	468	780	563	660	3.711	714,81%
Ukupan broj stranih državljana	6.247	7.636	17.399	27.834	24.949	25.289	47.628	156.982	662,41%

Izvori: *Migracija stanovništva Hrvatske u 2020.*, Državni zavod za statistiku, 2021, Zagreb; *Migracija stanovništva Hrvatske u 2022.*, Državni zavod za statistiku, 2023, Zagreb.

Tablica 4. Saldo ukupnoga broja doseljenih i odseljenih stranih državljana od 2016. do 2022. godine prema zemlji podrijetla/odredištu

Table 4. Balance of the total number of foreign citizens who immigrated and emigrated from 2016 to 2022 by country of origin/destination

GEOGRAFSKO PODRUČJE/zemlja podrijetla	saldo 2016.	saldo 2017.	saldo 2018.	saldo 2019.	saldo 2020.	saldo 2021.	saldo 2022.	ukupan broj doseljenih stranaca	ukupan broj odseljenih stranaca
države Europske unije	1.608	1.395	1.285	1.303	2.573	3.557	3.971	21.443	17.472
ostale europske države	2.671	3.322	11.903	15.456	7.176	3.646	18.742	105.317	86.575
Azija	155	149	646	2.763	1.240	2.863	9.859	22.525	12.666
Afrika	45	35	58	104	76	92	594	1.249	655
Amerika	181	120	151	191	133	250	389	2.465	2.076

GEOGRAFSKO PODRUČJE/zemlja podrijetla	saldo 2016.	saldo 2017.	saldo 2018.	saldo 2019.	saldo 2020.	saldo 2021.	saldo 2022.	ukupan broj doseljenih stranaca	ukupan broj odseljenih stranaca
Australija i Oceanija	16	30	23	22	-3	14	52	272	220
nepoznato	-38	608	245	328	605	398	478	3.711	3.233
UKUPNI SALDO	4.638	5.659	14.311	20.167	11.800	10.820	34.085	156.982	122.897

Izvori: *Migracija stanovništva Hrvatske u 2020.*, Državni zavod za statistiku, 2021, Zagreb; *Migracija stanovništva Hrvatske u 2022.*, Državni zavod za statistiku, 2023, Zagreb.

3.4. Prostorna selektivnost imigracije stranaca u Hrvatsku – receptivne regije

Selektivnost doseljavanja stranaca u Hrvatsku ne odnosi se samo na geografsko izvorište (zemlju podrijetla), nego i na selektivnost u »dolasku«, tj. prostornom razmještaju stranaca u Hrvatskoj. Analiza dostupnih podataka vanjske migracije stanovništva županija RH također pokazuje određene prostorne razlike. Migracijski saldo Hrvatske s inozemstvom (ukupni od 2016. do 2021.) bio je gotovo -76.000, tj. toliko je više bilo odseljenih iz Hrvatske nego doseljenih u Hrvatsku. Taj podatak najbolje odražava intenzitet iseljavanja iz Hrvatske od 2013. godine, dok pozitivan migracijski saldo 2022. godine, s druge strane, ukazuje na jačanje i dominaciju useljeničke odrednice u recentnoj vanjskoj migraciji stanovništva Hrvatske (tablica 5). Iako u manjim razmjerima, to je vidljivo i u promjenama migracijskoga salda županija s inozemstvom.

Od 2016. do 2022. godine pozitivan vanjski migracijski saldo (ukupni) imale su Dubrovačko-neretvanska, Istarska, Splitsko-dalmatinska i Zadarska županija te Grad Zagreb, dok su slavonske županije bilježile najveći negativni migracijski saldo. Takvi odnosi upućuju na slabljenje demografskoga potencijala iseljavanja u pojedinim županijama Primorske Hrvatske uz pretpostavku da je ono doživjelo vrhunac, dok iseljavanje iz Slavonije još uvijek traje velikim intenzitetom (tablica 5). Najviše stranaca 2021. godine, 35% doselilo je u Grad Zagreb i Zagrebačku županiju te 37% u šest »jadranskih« županija, a najviše u Splitsko-dalmatinsku, Istarsku i Primorsko-goransku županiju. Iako je doseljavanje u ostalim hrvatskim županijama znatno slabije, činjenica je da je pozitivan migracijski saldo »sa strancima« 2021. godine ostvaren u svim županijama (iznimka je Dubrovačko-neretvanska koja je zabilježila gotovo jednak omjer uz pedesetak više odseljenih), uz pretpostavku da će utjecaj imigracije u ukupnom županijskom saldu s inozem-

stvom biti sve veći (tablica 5). Nažalost, s obzirom da podaci o strancima po županijama i zemlji podrijetla nisu dostupni, nije moguće egzaktno odrediti u kojoj se mjeri u kojoj županiji radi o klasičnoj imigraciji radne snage iz slabije razvijenih država, a koliko o doseljavanju stranaca državljana s područja Europske unije.

Tablica 5. Vanjska migracija ukupnoga stanovništva županija RH od 2016. do 2022. godine te vanjska migracija stranoga stanovništva 2021. godine

Table 5. International migration of the total population of the counties of the Republic of Croatia from 2016 to 2022 and international migration of the foreign population in 2021

ŽUPANIJA	ukupan broj doseljenih (2016.–2022.)	ukupan broj odseljenih (2016.–2022.)	neto migracijski saldo (2016.–2022.)	broj doseljenih stranaca 2021.	broj odseljenih stranaca 2021.	migracijski saldo (stranci) 2021.
Zagrebačka	16.388	20.943	-4.555	2.246	1.212	1.034
Krapinsko-zagorska	4.603	5.487	-884	853	499	354
Sisačko-moslavačka	6.184	14.282	-8.098	698	424	274
Karlovačka	5.910	8.129	-2.219	683	544	139
Varaždinska	7.449	9.262	-1.813	1.073	637	436
Koprivničko-križevačka	3.193	5.539	-2.346	665	187	478
Bjelovarsko-bilogorska	1.926	6.034	-4.108	151	108	43
Primorsko-goranska	17.964	20.422	-2.458	1.866	1.114	752
Ličko-senjska	2.859	3.201	-342	234	129	105
Virovitičko-podravska	1.748	6.241	-4.493	118	60	58
Požeško-slavonska	2.336	7.648	-5.312	217	98	119
Brodsko-posavska	6.183	15.263	-9.080	607	385	222
Zadarska	12.094	11.615	479	1.387	677	710
Osječko-baranjska	7.927	22.421	-14.494	538	392	146

ŽUPANIJA	ukupan broj doseljenih (2016.–2022.)	ukupan broj odseljenih (2016.–2022.)	neto migracijski saldo (2016.–2022.)	broj doseljenih stranaca 2021.	broj odseljenih stranaca 2021.	migracijski saldo (stranci) 2021.
Šibensko-kninska	6.333	7.739	-1.406	569	429	140
Vukovarsko-srijemska	6.431	19.631	-13.200	391	361	30
Splitsko-dalmatinska	24.922	21.855	3.067	2.221	1.404	817
Istarska	22.485	15.389	7.096	2.479	1.594	885
Dubrovačko-neretvanska	8.611	7.168	1.443	853	907	-54
Međimurska	5.232	7.998	-2.766	909	362	547
Grad Zagreb	49.813	47.941	1.872	6.532	2.951	3.581
UKUPNO	220.591	284.208	-2.730	25.290	14.474	10.816

Izvori: *Migracija stanovništva Hrvatske u 2022.*, Državni zavod za statistiku, 2023, Zagreb; *Analitički bilten 2021.*, 24 (3), Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2022, Zagreb.

4. ČIMBENICI UVJETOVANJA I POKAZATELJI IMIGRACIJE RADNE SNAGE U HRVATSKU

4.1. Tržište radne snage u Hrvatskoj

Izrazito nepovoljni demografski trendovi i depopulacijski procesi, koji u Hrvatskoj u kontinuitetu djeluju od 1991. godine, uzrokuju velike promjene u svim javnim sustavima, pa tako i u radno-ekonomskom, a uz demografske odraze sustav radne snage obilježen je i strukturnim problemima. »Usporedi li se aktualno stanje osnovnih značajki hrvatskoga tržišta rada sa stanjima pokazatelja tržišta rada ostalih članica Europske unije, činjenice govore da se Hrvatska nalazi među trima najlošije rangiranim članicama prema sedam osnovnih pokazatelja tržišta rada« (HGK, 2015: 6). Mogu se izdvojiti oni temeljni:

- *Smanjivanje radnoga potencijala domicilnoga stanovništva.* Nepovoljni demografski trendovi odrazili su se na smanjivanje potencijala domicilnoga stanovništva u radnoj dobi za otprilike 115.000 tijekom recentnoga vala iseljavanja, što je posredno utjecalo i na promjene u aktivnosti i zaposlenosti (Komušanac, 2023). Trenutačno je 63% stanovništva radno sposobno (15. do 64. godina), a samo 42% je ekonomski aktivno, s time da je prosječan broj

neaktivnoga stanovništva u Hrvatskoj veći od ukupnoga broja zaposlenih i nezaposlenih osoba u Hrvatskoj (DZS, 2022).

- *Neusklađenost obrazovnoga sustava i tržišta rada.* Analiza tržišta rada u Hrvatskoj pokazala je veliku neusklađenost obrazovnoga sustava s potrebnim profilima radne snage za koju se smatra da nije dovoljna i/ili odgovarajuća za suvremeno konkurentsko gospodarstvo (Bejaković, 2006: 403; Komušanac, 2023). Osim o smanjivanju broja radno sposobnoga stanovništva, riječ je o strukturnoj neusklađenosti između trenutne ponude i potražnje radnih mjesta, pri čemu se javlja ili manjak ili višak radnika u pojedinim djelatnostima, što posljedično utječe na porast opće nezaposlenosti među domicilnom populacijom i/ili nedostatak radne snage koji se nadoknađuje »uvozom«.

- *Visoka nezaposlenost mladih.* Hrvatska je 2015. godine imala vrlo visoku stopu nezaposlenosti mladih do 25. godine, blizu 43%, što je dvostruko više nego prosjek za države članice Europske unije, a zabrinjavajući je broj mladih osoba u Hrvatskoj koje nisu aktivne na tržištu radne snage, bez obzira na to što za to ne postoje prepreke, tj. nisu obuhvaćene sustavom obrazovanja i/ili usavršavanja, ali i ne traže posao (Obadić, 2017). Registrirana nezaposlenost mladih u Hrvatskoj neovisna je o stupnju obrazovanja, s time da je »zapošljivost visokoobrazovanih u odnosu na niže obrazovane osobe brža i veća« (HGK, 2015: 2).

4.2. Boravak stranih državljana u Hrvatskoj i pokazatelji imigracije strane radne snage

Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske bilježi vanjsku migraciju s obzirom na državljanstvo (hrvatsko ili strano) i zemlju podrijetla/državljanstva, no strancima smatra sve one koji nemaju hrvatsko državljanstvo. S druge strane, Zakon o strancima, pod pojmom stranci smatra državljane trećih zemalja koji nemaju državljanstvo jedne od država članica Europskoga gospodarskoga prostora ili Švicarske Konfederacije (čl. 3). Uvjeti ulaska, kretanja, boravka i rada državljana država članica Europskoga gospodarskoga prostora definirani su Zakonom o državljanima država članica Europskog gospodarskog prostora i članovima njihovih obitelji. Prema tom zakonu, državljani članica EGP-a u Hrvatsku mogu ući bez odobrenja boravka i s valjanom putno-identifikacijskom ispravom, a bez prijave boravka u Hrvatskoj mogu biti do tri mjeseca (kratkotrajno) (čl. 11.), dulje od tri mjeseca ako prijave boravak u svrhu rada, obrazovanja/

usavršavanja, spajanja obitelji ili drugih svrha uz ispunjavanje financijskih i zdravstvenih uvjeta (dostatnost sredstava za uzdržavanje i zdravstveno osiguranje) (čl. 13.), a pravo na stalni boravak ostvaruje se nakon pet godina neprekidnoga zakonitoga boravka u Hrvatskoj (čl. 27.). Državljeni trećih zemalja, prema Zakonu o strancima, u RH mogu boraviti i raditi na temelju izdane dozvole za boravak i rad ili potvrde o prijavi rada, a prije podnošenja zahtjeva poslodavac je dužan zatražiti provedbu testa tržišta rada (TTR) u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje. Testom tržišta rada HZZ utvrđuje postoji li dostupna radna snaga u Republici Hrvatskoj, tj. dostupan profil hrvatskih radnika za zatraženo radno mjesto, na temelju čega (uz ostale propisane uvjete), izdaje konačno mišljenje o izdavanju dozvola za boravak i rad (iznimka od takvoga sustava su sezonska zapošljavanja i produljenja radnih dozvola istim poslodavcima/radnicima). U odnosu na trenutni sustav i proceduru, zapošljavanja stranih državljana prethodnih godina temeljila su se na Odluci Vlade RH o Utvrđivanju godišnjih kvota za dozvole za zapošljavanje stranaca.

Tablica 6. Državljeni država članica Europskoga gospodarskoga prostora s odobrenim privremenim boravkom u Hrvatskoj od 2018. do 2020. godine (stanje na dan 31.12.)

Table 6. Citizens of member states of the European Economic Area with approved temporary residence in Croatia from 2018 to 2020 (as of December 31)

Svrha privremenoga boravka	Odobreni privremeni boravak			
	2018.	2019.	2020.	UKUPNO
spajanje obitelji	1.930	2.109	2.880	6.919
školovanje	388	1.117	944	2.449
rad	1.745	2.504	2.753	7.002
druge svrhe	3.437	4.708	6.682	14.827
istraživanja	3	10	10	23
autonomni boravak	-	1	2	3
životno partnerstvo	-	2	9	11
UKUPNO	7.503	10.451	13.280	31.234

Izvor: Državljeni država članica EGP-a s odobrenim privremenim boravkom na dane – 31.12.2017., 31.12.2018., 31.12.2019. i 31.12.2020., Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 2018. – 2021.

Usporedimo li podatke o privremenom i stalnom boravku državljana članica EGP-a s obzirom na svrhu boravka i relevantne pokazatelje imigracije strane radne snage (godišnje kvote za strance, iskorištenost kvota, broj izdanih radnih dozvola, broj TTR-a i sl.), moguće je izdvojiti nekoliko zaključaka povezanih sa svrhom ostvarivanja boravka u Hrvatskoj i karakterom migracijskih procesa:

1. Ukupno je, od 2018. do 2020., odobreno nešto više od 31.000 zahtjeva državljana država članica EGP-a za privremenim boravkom u Hrvatskoj, a prema svrsi boravka, 7.000 zahtjeva odobreno je zbog rada u Hrvatskoj te gotovo jednako u svrhu spajanja obitelji (pretežno slovenskih i njemačkih državljana). Najviše zahtjeva, gotovo 1/2 temeljila se na drugim svrhama (tablica 6). U tom je smislu potrebno naglasiti kako je metodologija prikupljanja podataka do 2017. godine razlikovala zahtjeve za prijevremeni boravak na temelju humanitarnih razloga, korištenja nekretnina i autonomnoga boravka, od kojih su 2018. humanitarni razlozi i korištenje nekretnine kategorizirani u »druge svrhe/drugi razlozi«, a autonomni boravak izdvojen je kao samostalna skupina. Pretpostavka je, kako je u kategoriji »druge svrhe« privremenoga boravka, najzastupljeniji razlog posjedovanje i korištenje nekretnina u Hrvatskoj, sukladno prometu nekretninama u Hrvatskoj i karakteristikama odabranoga prijelaza iz privremenoga u stalni boravak u Hrvatskoj.

2. S druge strane, nakon isteka petogodišnjega zakonitoga boravka u Hrvatskoj, od 2017. do 2020. godine za 26.500 osoba odobren je stalni boravak u Hrvatskoj i to najviše njemačkim, slovenskim, talijanskim i austrijskim državljanima (tablica 7). Podaci po godinama pokazuju porast broja zahtjeva za stalnim boravkom (osim pandemijske 2020. godine). S obzirom na to da osobe sa spomenutim državljanstvima najviše zahtjeva za prijevremenim boravkom (preduvjet stalnoga boravka) u Hrvatskoj ostvaruju zbog ostalih razloga i spajanja obitelji, a puno manje u svrhu rada, jasno je da one manje sudjeluju u tokovima radne snage u Hrvatskoj (iznimka su talijanski državljanima).

Tablica 7. Državljeni država članica Europskoga gospodarskoga prostora s odobrenim stalnim boravkom u Hrvatskoj od 2017. do 2020. godine (stanje na dan 31.12.)

Table 7. Citizens of member states of the European Economic Area with approved permanent residence in Croatia from 2017 to 2020 (as of December 31)

Zemlja državljanstva	Odobreni stalni boravak				
	2017.	2018.	2019.	2020.	UKUPNO
Njemačka	1.430	1.801	1.918	1.866	7.015
Slovenija	1.327	1.637	1.782	1.744	6.490
Italija	548	708	789	766	2.811
Austrija	344	464	503	496	1.807
ostale zemlje	1.498	2.156	2.410	2.321	8.385
UKUPNO	5.147	6.766	7.402	7.193	26.508

Izvor: Državljeni država članica EGP-a s prijavljenim stalnim boravkom na dane – 31.12.2017., 31.12.2018., 31.12.2019. i 31.12.2020., Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 2018. – 2021.

3. Nedostatak radne snage u Hrvatskoj može se pratiti i promjenama godišnjih kvota za zapošljavanje novih stranaca u Hrvatskoj, produživanje radnih dozvola postojećim strancima i promjenama ostalih kvota koje obuhvaćaju sezonski rad, premještanje unutar društva i potrebe investicijskih projekata (tablica 8). Značajno je da su sve kvote višestruko porasle, a najviše one za zapošljavanje novih stranaca i sezonsko zapošljavanje stranaca (graditeljstvo, turizam, ugostiteljstvo i poljoprivreda), pa je posljedično rasla i ukupna godišnja kvota zapošljavanja stranaca. Primjerice, ona je 2020. godine porasla na ukupno 78.470, ali je stupanj iskorištenosti zbog pandemije bio 50%, dok je najveći stupanj iskorištenosti godišnje kvote bio 2019. godine, gotovo 90% (tablica 8). Ti nam podaci najbolje ocrtavaju stanje na tržištu rada u Hrvatskoj, strukturne probleme vezane uz obrazovne profile i potrebne kadrove te vrlo oslabljen radni potencijal i produktivnost domicilne populacije.

Tablica 8. Godišnje kvote dozvola za novo zapošljavanje stranaca, sezonski rad, premještaj osoba unutar društva te provedbu strateških investicijskih projekata u RH, 2018. – 2020.

Table 8. Annual permit quotas for new employment of foreigners, seasonal work, transfer of persons within the company and implementation of strategic investment projects in the Republic of Croatia, 2018–2020

KVOTE ZA ZAPOSŁJAVANJE STRANACA	2018.	2019.	2020.
KVOTA ZA NOVO ZAPOSŁJAVANJE STRANACA/djelatnosti	21.210	41.810	64.604
graditeljstvo	10.770	17.800	33.300
turizam i ugostiteljstvo	4.660	10.611	18.370
brodogradnja	1.408	1.410	1.100
metalna industrija	1.600	2.200	2.300
promet	765	2.314	2.904
ekonomija i trgovina	-	2.200	1.900
ostale djelatnosti	2.007	4.645	4.730
OSTALE KVOTE (sezonski rad, premještaji unutar društva, strateški investicijski projekti)	790	8.290	13.866
PRODUŽENJE IZDANIH RADNIH DOZVOLA	9.000	15.000	25.000
Godišnja kvota za zapošljavanje stranaca - UKUPNO	31.000	65.100	78.470
iskorištenost ukupnih kvota (stanje 26.10.2018., stanje 27.12.2019., stanje 31.12.2020.)	69,77 %	89,59 %	49,81 %

Izvori: Odluka o utvrđivanju godišnje kvote dozvola za zapošljavanje stranaca za kalendarsku godinu 2018., Narodne novine, 122/2017; Odluka o utvrđivanju godišnje kvote dozvola za zapošljavanje stranaca za kalendarsku godinu 2019, Narodne novine, 116/2018; Odluka o utvrđivanju godišnje kvote dozvola za zapošljavanje stranaca za kalendarsku godinu 2020., Narodne novine, 113/2019; Stanje iskorištenosti godišnje kvote dozvola za boravak i rad po djelatnostima i zanimanjima koje su izdane sukladno Odluci Vlade RH na dane – 31.12.2020., 27.12.2019., 26.10.2018., Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 2019.; Autorska prilagodba.

S obzirom na promjenu procedure i zamjenu godišnjih kvota TTR-om, prema podacima MUP-a, od 1. siječnja do 31. kolovoza 2023. godine ukupno je izdano 120.140 dozvola za boravak i rad u deficitarnim zanimanjima, a od ukupnoga broja izdanih dozvola za boravak i rad, najviše (2/3) odnosilo se na nova zapošljavanja te na produljenje ranije izdanih dozvola (1/5) (MUP, 2023).

5. ZAKLJUČNA RASPRAVA

U analitičkom dijelu rada istaknuta su glavna strukturna obilježja imigracijske odrednice vanjske migracije stanovništva Hrvatske od 2016. do 2022. godine. Istaknuti zaključci i odnosi potvrdili su da postoje naznake velikih promjena u razmjerima, trendovima i obilježjima recentne imigracije radne snage u Hrvatsku. Prije svega, mijenjaju se apsolutni i relativni odnosi dosadašnjih temeljnih imigracijskih smjerova prema Hrvatskoj, s obzirom na zemlju polazišta (državljanstvo). Vidljivo je usporavanje doseljavanja stranaca izvan EGP-a u Hrvatsku, a porast doseljavanja iz Azije te država članica EU-a. Povezano sa spomenutom dinamikom, postupna promjena tradicionalnoga bazena radne snage u novi (azijske države), nameće pitanje sustavne integracije stranih radnika u hrvatsko društvo, a koja je dosad bila povezana s međunarodnom zaštitom. Osim formalne integracije koja je svedena na zakonodavno-pravnu regulativu i pojedina državna tijela (MUP) te parcijalnih primjera integracije, funkcionalni integracijski sustav u Hrvatskoj poprilično je manjkav. Istraživanja o strancima u Hrvatskoj i prije pojave pozitivnoga migracijskoga salda 2022. godine, ukazala su na potrebu kreiranja migracijskih strategija, a to se osobito opravdanim pokazalo u posljednje dvije godine, zbog niske razine integracije »novih« stranaca u Hrvatskoj. Također, pojačan priljev stranoga stanovništva, identitetski potpuno drukčijega od domicilnoga, potiče na promišljanje o mogućnosti spajanja obitelji i pretvaranja privremenosti ekonomske migracije u konačnu. Osim spomenutih integracijskih izazova i nužnosti kreiranja migracijske politike, nezaobilazno je i pitanje nacionalne sigurnosti, tj. sigurnosti prostora i stanovništva Hrvatske, a ne samo njezinih granica. U tim izdvojenim promišljanjima, zaključci rada mogu poslužiti kao analitička podloga uočenim procesima.

NAPOMENA

Ovaj članak nastao je u sklopu projekta »MI – jučer, danas, sutra« (UP.04.2.1.06.0018) što ga je sufinancirala Europska unija iz Europskoga socijalnoga fonda. Sadržaj znanstvenoga članka isključiva je odgovornost Udruge mladih i Alumni FET Pula.

LITERATURA

- Akrap, A. (2015). Demografski slom Hrvatske: Hrvatska do 2051., *Bogoslovska smotra*, 85 (3): 855–868.
- Akrap, A. (2019). Stanovništvo u Hrvatskoj: čimbenici silaznih trendova, *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 74 (3): 335–350. <https://doi.org/10.31337/oz.74.3.4>
- Bejaković, P. (2006). Uloga obrazovnog sustava u postizanju zapošljivosti i konkurentnosti radne snage u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 15 (83): 401–425.
- Božić, S., Kuzmanović, B. i Barada, V. (2013). Strani radnici u Hrvatskoj: porijeklo, status, orijentacije, *Migracijske i etničke teme*, 29 (3): 367–404. <https://doi.org/10.11567/met.29.3.3>
- Brežnjak Jelušić, I. (2022). Stranci pomahnitali za nekretninama na obali: U Zagrebu kvadrat ide i do 10.000 eura, ali prosječno nije ni blizu najskuplji, *net.hr*, 16. srpnja 2022., <https://net.hr/danas/hrvatska/strucnjak-za-nekretnine-obali-su-mozda-60-ili-70-posto-kupaca-nekretnina-stranci-663826e0-043f-11ed-9f76-66d01395f8d4> (08. 01. 2023.).
- Butković, H., Samardžija V. i Rukavina, I. (2020). *National Report Croatia. Foreign Workers in Croatia: Challenges and Opportunities for Economic and Social Development*. Zagreb: Institut za razvoj i međunarodne odnose. https://irmo.hr/wp-content/uploads/2020/04/BARMIG_NR_Croatia_1-2-22_eng_fin-fin.pdf (10. 10. 2023.).
- Cerić, A. i Ivić, I. (2020). Construction labor and skill shortages in Croatia: causes and response strategies, *Organization, Technology & Management in Construction: An International Journal*, 12 (1): 2232–2244. <https://doi.org/10.2478/otmcj-2020-0019>
- Komušanac, M. (2023). Suvremene migracije i radna snaga: demografski i radno-ekonomski profil hrvatskoga iseljništva u Irskoj, *Kroatologija: časopis za hrvatsku kulturu*, 14 (1): 33–57. <https://doi.org/10.59323/k.14.1.2>
- Mrđen, S. (2014). Glavne odrednice ukupnog kretanja stanovništva Hrvatske (prirodno kretanje i migracije) u razdoblju 1991.–2011, u: A. Akrap, I. Čipin i M. Strmota (ur.). *Demografija u Hrvatskoj*. Zagreb: Ekonomski fakultet, 297–317.
- Obadić, A. (2017). Nezaposlenost mladih i usklađenost obrazovnog sustava s potrebama tržišta rada, *Ekonomska misao i praksa*, 26 (1): 129–150.
- Šterc, S. i Komušanac, M. (2012). Neizvjesna demografska budućnost Hrvatske – izumiranje i supstitucija stanovništva ili populacijska revitalizacija...?, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 21 (117): 693–713. <https://doi.org/10.5559/di.21.3.05>

IZVORI

- Analitički bilten 2021.*, 24 (3), Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2022, Zagreb.
- Državljeni država članica EGP-a s odobrenim privremenim boravkom na dane – 31.12.2017., 31.12.2018., 31.12.2019. i 31.12.2020., Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 2018. – 2021. <https://mup.gov.hr/gradjani-281562/moji-dokumenti-281563/stranci-333/statistika-169019/169019> (08. 01. 2023.).
- Državljeni država članica EGP-a s prijavljenim stalnim boravkom na dane – 31.12.2017., 31.12.2018., 31.12.2019. i 31.12.2020., Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 2018. – 2021., <https://mup.gov.hr/gradjani-281562/moji-dokumenti-281563/stranci-333/statistika-169019/169019> (08. 01. 2023.).
- Migracija stanovništva Hrvatske u 2020.*, Državni zavod za statistiku, 2021, Zagreb.

- Migracija stanovništva Hrvatske u 2022.*, Državni zavod za statistiku, 2023, Zagreb.
- Mjesečne statistike izdanih dozvola za boravak i rad, kolovoz 2023. godine, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/9/Mjese%C4%8Dne%20statisike%20kolovoz%202023.pdf> (10. 10. 2023.).
- Odluka o utvrđivanju godišnje kvote dozvola za zapošljavanje stranaca za kalendarsku godinu 2018., *Narodne novine*, 122/2017.
- Odluka o utvrđivanju godišnje kvote dozvola za zapošljavanje stranaca za kalendarsku godinu 2019., *Narodne novine*, 116/2018.
- Odluka o utvrđivanju godišnje kvote dozvola za zapošljavanje stranaca za kalendarsku godinu 2020., *Narodne novine*, 113/2019.
- Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2021. godine. Konačni rezultati*, Državni zavod za statistiku, 2022, Zagreb.
- Stanje iskorištenosti godišnje kvote dozvola za boravak i rad po djelatnostima i zanimanjima koje su izdane sukladno Odluci Vlade RH na dane – 31.12.2020., 27.12.2019., 26.10.2018., Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 2019. – 2021., <https://mup.gov.hr/gradjani-281562/moji-dokumenti-281563/stranci-333/statistika-169019/169019> (08. 01. 2023.).
- Tržište rada u Hrvatskoj – nezaposlenost mladih, obrazovanje, radni vijek*, Hrvatska gospodarska komora, 2015, <https://www.hgk.hr/documents/trziste-rada- nezaposlenost-mladih-obrazovanje-radni-vijek-final-12201557b6ebf8a8c13.pdf> (08. 01. 2023.).
- Zakon o strancima, *Narodne novine*, 133/20, 114/22, 151/22.
- Zakon o državljanima država članica Europskog gospodarskog prostora i članovima njihovih obitelji, *Narodne novine*, 66/19, 53/20, 144/20, 114/22.

Recent Immigration of the Workforce in Croatia: Proportions, Trends, and Features

Monika Komušanac

SUMMARY

The paper aims to analyse the determinants of international migration among the Croatian population in the recent period following Croatia's entry into the European Union in 2013, with a special focus on the increased immigration to Croatia. The fundamental assumption is that, in addition to emigration from Croatia, the immigration of foreign workers to Croatia is also on the rise. This influx is primarily from economically less developed Asian and African countries. Meanwhile, immigration from the traditional workforce pool, the area of Southeastern Europe, is decreasing significantly. However, this region remains relatively the dominant source of migrants. Workforce immigration to Croatia has been singled out as a separate research unit, which not only examines the scale and basic characteristics of "foreigners" in Croatia but also provides an overview of the factors conditioning the existing relations within the labour market in Croatia.

Demographic trends at the state level have significantly affected changes in the working-age and active population in Croatia. This includes a reduction in the

work potential of the resident population. In addition to these established changes, other challenges in the labour market, primarily educational and profile-related, can be singled out. In addition to the reduction in the number of the working-age population, there is a structural mismatch between the current supply and demand for jobs. This mismatch results in either a shortage or a surplus of workers in certain industries, consequently contributing to the overall increase in general unemployment among the resident population and/or the need to compensate for the lack of labour through “import”. In 2015, Croatia experienced a very high unemployment rate, close to 43%, among young people up to the age of 25. This figure was twice as high as the average for EU member states. Additionally, there was a significant number of young people in Croatia who were not active in the labour market. Despite having no obstacles and not being included in the education and/or training system, these individuals were not actively seeking employment either (Obadić, 2017).

The total number of persons who immigrated to Croatia from 2016 to 2022 slightly exceeds 220,000, with 70% of them being foreigners. Furthermore, a much faster relative increase in the immigration of foreign citizens was observed compared to the immigration of Croatian citizens, especially in 2021 and 2022. The relative share of 84% of immigrants of working age confirms the assumption that it is primarily a question of workforce migration. This statistical evidence suggests that the arrival of foreigners to work in Croatia constitutes a significant portion of this migration. According to the total number of foreigners who immigrated to Croatia and their country of origin, three geographical areas stand out: other European countries (countries outside the EEA) with almost 67%, Asian countries (14,35%) and European Union countries with 13,66%. The largest relative increase in immigration was registered from Asia. However, in absolute terms, more than 105,000 foreigners immigrated to Croatia from other European countries, primarily from BiH, Serbia, Albania, Kosovo, North Macedonia, etc. (2016–2022). The analysis of external migration from 2016 to today indicates a number of changes in migration processes, including their character, nature, volume, etc. They will affect the main sources of foreign labour in Croatia, signalling the beginning of the substitution of the traditional, regional labour pool with new emitting areas, i.e. workers from economically disadvantaged Asian and African countries.

In 2021, the majority of foreigners, accounting for 35%, immigrated to the City of Zagreb and Zagreb County, while 37% chose the six “Adriatic” counties, mostly Split-Dalmatia, Istria, and Primorje-Gorski Kotar County. Although foreign immigration is significantly lower in other counties, the noteworthy achievement of a positive migration balance “with foreigners” in all counties in 2021 confirms the assumption that this determinant will increasingly impact the total balance of counties with foreign countries. In the last three years, slightly more than 31,000 requests from citizens of EEA member states for temporary residence in Croatia were approved. However, based on the purpose of stay, only 7,000 requests were approved for work in Croatia. From 2017 to 2020, 26,500 people met the conditions for permanent residence in Croatia, predominantly Germans, Slovenians, Italians and Austrians of retirement age who are extensively investing in real estate along the Adriatic.

In conclusion, it should be noted how the two characteristic processes of increased immigration to Croatia in the last 5 years differ. The immigration of foreigners from non-European countries is primarily related to labour force migration, which is still

in its early stages. On the other hand, there is the specific immigration of citizens of EU member states who, in their retirement age, immigrate to Croatia without work potential. The absolute and relative relations between these two groups will ultimately affect the total migration balance of “foreigners” in Croatia at both the regional and national levels.

KEY WORDS: immigration, workforce, quotas, foreigners, Croatia